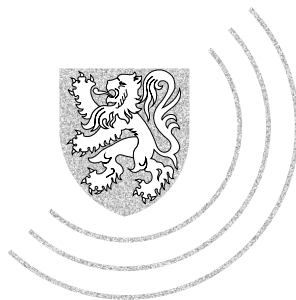

V L A A M S P A R L E M E N T

stuk **428** (2009-2010) – Nr. 1
ingediend op 11 maart 2010 (2009-2010)

Gedachtewisseling

over de economische toestand van de Vlaamse
land- en tuinbouw

Verslag

namens de Commissie voor Landbouw, Visserij en Plattelandsbeleid
uitgebracht door mevrouw Lydia Peeters

Samenstelling van de commissie:

Voorzitter: de heer Jos De Meyer.

Vaste leden:

de heren Lode Ceysens, Jos De Meyer, mevrouw Tinne Rombouts, de heer Jan Verfaillie;
mevrouw Agnes Bruyninckx-Vandenhoudt, de heer Stefaan Sintobin, mevrouw Linda Vissers;
de heer Karlos Callens, mevrouw Lydia Peeters;
de heer John Crombez, mevrouw Els Robeyns;
de heer Mark Demesmaecker, mevrouw Tine Eerlingen;
de heer Marc Vanden Bussche;
de heer Dirk Peeters.

Plaatsvervangers:

de heren Robrecht Bothuyne, Jan Durnez, Marc Van de Vijver, Johan Verstreken;
de heren Pieter Huybrechts, Chris Janssens, mevrouw Marleen Van den Eynde;
de heer Bart Tommelein, mevrouw Mercedes Van Volcem;
de heren Marcel Logist, Bart Martens;
de heren Matthias Diependaele, Jan Peumans;
de heer Ivan Sabbe;
de heer Hermes Sanctorum.

INHOUD

I. Toelichting door de heer Dirk Van Gijseghem, afdelingshoofd van de afdeling Monitoring en Studie	4
1. Algemene tendensen	4
2. De economische toestand van de land- en tuinbouw	4
2.1. Veeteelt	4
2.2. Tuinbouw	5
2.3. Akkerbouw	6
3. Intermediair verbruik	6
4. Netto toegevoegde waarde	6
5. Handel	7
6. Conjunctuur	7
7. Verwachtingen	7
8. Conclusie	7
II. Bespreking	8
1. Schaalvergroting	8
2. Verbreding landbouw	8
3. Cijfers Vlaamse landbouw	9
4. Biobrandstof	9
5. Economische toestand en opleiding	9
6. Tewerkstelling land- en tuinbouwsector	10

Op 10 februari 2010 organiseerde de Commissie voor Landbouw, Visserij en Plattelandsbeleid een gedachtewisseling met de heer Dirk Van Gijseghe, afdelingshoofd van de afdeling Monitoring en Studie van het Departement Landbouw en Visserij, over de economische toestand van de Vlaamse land- en tuinbouw.

I. TOELICHTING DOOR DE HEER DIRK VAN GIJSEGHE, AFDELINGSHOOFD VAN DE AFDELING MONITORING EN STUDIE

De heer Van Gijseghe dankt de commissie om de situatie in de Vlaamse landbouw te kunnen toelichtingen en verwijst naar het indicatorenboekje 'Land- en tuinbouw in Vlaanderen 2009', waarin een goed overzicht staat van de toestand van de land- en tuinbouw, aan de hand van heel wat indicatoren.

1. Algemene tendensen

We zien dat het aantal landbouwbedrijven in Vlaanderen voortdurend afneemt. Op 10 jaar tijd is het aantal met bijna een derde teruggelopen, tot ongeveer 30.000 bedrijven in 2009. Het zijn vooral de kleinere bedrijven die verdwijnen.

De resterende bedrijven worden steeds groter. Ten opzichte van 1998 is de gemiddelde oppervlakte gestegen met meer dan de helft, tot bijna 21 hectare per bedrijf.

Er zijn natuurlijk grote verschillen in de arealen. Het gaat van ongeveer 8 hectare voor de gespecialiseerde tuinbouwbedrijven tot 29 hectare voor gemengde bedrijven.

We stellen dus een algemene tendens naar schaalvergroting vast. Tegelijkertijd zien we dat er steeds meer vennootschappen worden opgericht. Bijna 10 percent van de Vlaamse land- en tuinbouwbedrijven is een rechtspersoon, wat een verdubbeling is in een periode van 10 jaar.

Er zijn ongeveer 60.000 mensen tewerkgesteld in de landbouw. We zien dus een geleidelijke afname van de werkgelegenheid in de landbouw, want in 2001 waren er nog meer dan 70.000 arbeidsplaatsen. Als we de omrekening naar voltijdsequivalenten (vte) maken, komen we op ongeveer 46.000 vte.

2. De economische toestand van de land- en tuinbouw

Een goede graadmeter voor de economische toestand is de eindproductiewaarde. De totale waarde van alles wat in de Vlaamse land- en tuinbouw wordt geproduceerd.

Eind 2009 bedroeg de eindproductiewaarde ongeveer 4,5 miljard euro. Dat is een daling met meer dan 10 percent ten opzichte van 2008. In bijna alle sectoren is de eindproductiewaarde gedaald, maar de daling is het grootst in de veeteelt. De veeteeltsector is de grootste sector in Vlaanderen, gevolgd door de tuinbouwsector en de akkerbouwsector.

2.1. Veeteelt

In de veeteeltsector bedroeg de globale waarde van de producten 2,7 miljard euro, of een vermindering met ongeveer 10 percent ten opzichte van 2008. Met uitzondering van een status-quo bij rundvlees en eieren is de daling merkbaar in alle subsectoren. De omzetwaarde in de zuivelsector is het sterkst gedaald, met 30 percent. De melkproductie is wel gestegen, maar de prijzen lagen enorm laag.

Ook in de varkens- en pluimveesector hebben de exportmarkten te lijden onder de relatief dure euro, met als gevolg een slechte prijsvorming. In de varkenssector is de productiewaarde gedaald met 6,6 percent en in de pluimveesector met 9,2 percent.

De prijzen voor krachtvoer zijn de belangrijkste aandrijver voor de kostprijs in de varkenssector. De prijzen voor krachtvoer zijn vanaf 2006 langzaam gestegen, kenden in 2008 echt een piek, waarna er weer een daling optrad. Eind 2009 liggen de prijzen van krachtvoerders nog altijd meer dan 10 percent hoger dan in 2006. De kosten die de landbouwers moeten maken, voornamelijk in de varkenssector, liggen dus 10 percent hoger dan in 2006.

De evolutie van de vleesvarkensprijzen toont aan dat de prijzen in 2007 lager waren dan in 2006, waarna in 2008 een sterke toename van de prijzen merkbaar was, maar eind 2008 volgde al een sterke daling. In de zomer van 2009 was er een kleine piek, maar naar het einde van het jaar was er weer een sterke daling.

Als we de prijzen voor krachtvoer en vleesvarkens samenbrengen, kunnen we ook het familiaal inkomen van de varkenshouders berekenen. Dan komen we tot ontstellende resultaten. De voorbije twee jaar was er een echte crisis in de varkenshouderij. Traditioneel is de varkenshouderij gewend om te werken met fluctuerende marktprijzen, maar de voorbije twee jaar kwam daar nog de fluctuerende prijs van het krachtvoer bovenop. Als beide in negatieve richting gaan, loopt het volledig mis. Eind 2007, begin 2008 was het familiaal inkomen negatief en werd dus met verlies gewerkt. We zagen een tijdelijk herstel in 2009, maar naar het einde van het jaar stonden de varkensprijzen opnieuw onder druk en stegen de kosten. Het is dus een ernstige situatie.

Ook de melksector had het niet gemakkelijk. In 2009 waren de melkprijzen extreem laag en enkel op het einde van het jaar was er een lichte verbetering. De extreem lage prijzen zijn te wijten aan een combinatie van factoren: de dure euro, de economische crisis en de afbouw van de marktbescherming in Europa.

Op Europees niveau zien we dat er in de eerste helft van 2009 extreem lage prijzen waren, met onrust bij de melkproducenten als gevolg. In het derde kwartaal van 2009 was er een lichte prijsstijging, zowel in Europa als op de wereldmarkt. Een studie van de Food and Agriculture Organisation (FAO) van de Verenigde Naties geeft aan dat de wereldhandel in zuivel in 2009 is gekrompen met 5 percent ten opzichte van 2008. In 2010 wordt opnieuw het betere niveau van 2008 verwacht.

2.2. *Tuinbouw*

De productiewaarde van de tuinbouwproducten bedraagt ongeveer 1,3 miljard euro, wat een daling van 7,9 percent betekent ten opzichte van 2008. Die daling deed zich voornamelijk voor in de groente-, fruit- en sierteelt.

In de groenteteelt is de omzetsdaling toe te schrijven aan de productie in de glastuinbouw. Dat heeft voornamelijk te maken met het groeiend aanbod en de achterblijvende vraag ten gevolge van de economische crisis.

Een uitzondering zijn de groenten in openlucht, waar een stijging met 3,1 percent genoteerd werd. Maar die stijging is voornamelijk toe te schrijven aan een waardestijging van de preiproduktie in Vlaanderen. In het eerste semester waren er tamelijk hoge prijzen voor prei, omdat er door de strenge vorst in de buurlanden extra mogelijkheden ontstonden.

De REO Veiling van Roeselare kon in 2009 de omzet van 2008 aanhouden, voornamelijk omdat de veiling vooral gericht is op groenten uit openlucht. De Mechelse veiling, die vooral gericht is op de glastuinbouw, haalde een diepterecord van 179 miljoen euro.

Voor de glastuinbouw was 2009 dus een moeilijk jaar, vooral door het overaanbod in Europa. In de champignonsector was er een enorme crisis, voornamelijk door de concurrentie uit Polen en Groot-Brittannië: Polen omwille van de lage arbeidskosten en Groot-Brittannië omwille van de lage koers van het Britse pond.

De enige sector die het wat beter doet, is de witloofsector, die langzaam uit een dal kruipt door een iets betere prijs.

Ook in de fruitsector zien we een daling van 30 percent. De oogst is in 2009 licht gestegen, maar de prijzen zijn slecht, wat voor een omzetsdaling zorgt. Voor peren waren er in 2008 en 2009 hogere prijzen, maar tegelijkertijd een lager aanbod. De oogst 2009 is beter, maar daardoor zijn ook de prijzen wat lager en krijgen we opnieuw een omzetsdaling.

2.3. Akkerbouw

Het aandeel van de akkerbouwsector in de totale productiewaarde voor Vlaanderen bedraagt slechts negen percent. Granen, aardappelen en suikerbieten zijn de voornaamste akkerbouwproducten. De waarde bedraagt bijna 400 miljoen euro, wat een daling betekent van acht percent ten opzichte van 2008.

De groeiende productie van aardappelen heeft ervoor gezorgd dat de prijzen lager waren. De graanoogst bleef ongeveer gelijk, maar de internationale graanprijs is gedaald door het zeer ruime aanbod van voedergranen binnen de Europese Unie. Ook op wereldvlak zal de graanproductie hoger zijn dan het verbruik, waardoor er weer lagere prijzen zijn.

3. Intermediair verbruik

2009 was ook een jaar van sterk dalende kosten, nadat in 2008 de landbouwers uitzonderlijk hoge kosten hadden. 2008 was het jaar van de hoge graanprijzen, wat te merken is aan de stijgende veevoederprijzen, die in 2009 opnieuw gedaald zijn tot normale niveaus.

Ook de energieprijzen waren in 2009 beter dan in 2008. Als gevolg van de afnemende vraag naar kunstmeststoffen daalden ook de prijzen van de meststoffen.

Op het vlak van kostprijzen was 2009 beter dan 2008.

4. Netto toegevoegde waarde

Als we opbrengsten en kosten met elkaar vergelijken, komen we tot de toegevoegde waarde. De combinatie van een sterke daling van de eindproductiewaarde, die niet gecompenseerd kon worden door een daling van het intermediair verbruik, zorgt ervoor dat de toegevoegde waarde sterk daalt en voor 2009 geraamd wordt op 926 miljoen euro.

De netto toegevoegde waarde, een belangrijke indicator voor het globale inkomen van de land- en tuinbouwactiviteiten, zakt dus nog onder de zeer lage waarden van 2008.

Aangezien ook het aantal arbeidseenheden is gedaald met vier percent, daalt de netto toegevoegde waarde, uitgedrukt per arbeidseenheid, tot de historisch lage waarde van 21.900 euro. Dat is een daling ten opzichte van 2007 met bijna een derde.

Na een zeer geslaagd 2007 hebben de Vlaamse land- en tuinbouwers al twee jaar te kampen met een zeer laag inkomen. In 2008 was dat te wijten aan de hoge kosten voor veevoerders, meststoffen en energie, was het in 2009 voornamelijk de prijsvorming die achterop bleef.

In de meeste landen van de Europese Unie heeft het globaal inkomen van de landbouw een neerwaartse trend gekend in 2009, ten opzichte van 2008. Enkel in het Verenigd Koninkrijk – dat als gevolg van de waardevermindering van het Britse pond competitiever is geworden op exportmarkten – is het inkomen gestegen. Voor België gaat het om een daling van 3,5 percent, wat in vergelijking met de ons omringende landen nog tamelijk goed is. Op Europees niveau gaat het om een daling van 12 percent, in Nederland is dat 13 percent en in Frankrijk 19 percent.

5. Handel

De handel is ook een belangrijke indicator voor de toestand van de Vlaamse land- en tuinbouw. De Belgische handel in landbouwproducten kende de voorbije jaren stevast een positief saldo. Ook in 2009 boekt de Belgische agrohandel een handelsoverschot van 2,5 miljard euro. Zowel op het vlak van invoer en uitvoer is er wel een daling ten opzichte van 2008.

Het grootste handelsoverschot, 1,3 miljard euro, komt van de dierlijke producten, voornamelijk vers vlees. Ook voor tuin- en akkerbouwproducten is er een handelsoverschot, net als bij de agro-industriële producten, wat vooral bestrijdingsmiddelen en meststoffen zijn.

6. Conjunctuur

We zien een stijging van het aantal landbouwers dat een beroep doet op de diensten van Boeren op een Kruispunt. Door het Departement Landbouw en Visserij werd een landbouwconjunctuurindex ontwikkeld. Halfjaarlijks worden een 700-tal land- en tuinbouwers bevraagd over hun inschatting van de situatie. Die index was het meest negatief in het voorjaar van 2009, in het najaar zien we een beperkte stijging, waaruit we kunnen concluderen dat de economische crisis voorbij het dieptepunt is, maar de situatie nog altijd negatief blijft. De lichte stijging was vooral toe te schrijven aan de melkveesector en de sierteelt.

7. Verwachtingen

De grote oorzaak van de schommelingen zijn de volatiele voedselprijzen. Die volatiliteit heeft twee oorzaken. Er zijn enerzijds een aantal elementen van tijdelijke aard: de droogte in Australië zorgde voor een daling van de melk- en graanproductie, door te beperkte voorraden stijgen de prijzen, een aantal vraag- en aanbodbeperkingen van het landbouwbeleid worden in vraag gesteld, de enorm hoge aardolieprijzen in 2008, een lage wisselkoers van de dollar en speculatie hadden invloed op de volatiele voedselprijzen.

Tegelijkertijd zijn er een aantal structurele veranderingen, zowel aan de vraag- als de aanbodzijde. Aan de vraagkant is er een stijgende wereldbevolking en een stijgend inkomen per hoofd van de bevolking, waardoor er veranderende voedingsgewoonten zijn naar meer vleesconsumptie – wat meer granen vereist – en de vraag naar biobrandstoffen.

Aan de aanbodkant wordt de voorbije jaren minder geïnvesteerd in de landbouw, voornamelijk dan in ontwikkelingslanden. Er ontstaan ook concurrerende claims voor grond en water. De hoge energieprijzen blijven, er ontstaan tekorten aan fosfaten – nodig voor de productie – en ook de klimaatverandering speelt een rol.

8. Conclusie

Er zijn een aantal fundamentele veranderingen op de wereldmarkt, die invloed hebben op de prijzen, zowel van de producten als van de input voor de land- en tuinbouw. De prijzen worden meer volatiel, waardoor ook het inkomen van de landbouwers meer volatiel wordt. Er ontstaan een aantal concurrerende op voedsel, enerzijds voor menselijke voeding en anderzijds voor dierlijke voeding en voor biobrandstofproductie. Die claims zijn voor een deel op te vangen door landbouwonderzoek. Er is nog altijd productieverhoging mogelijk, voornamelijk in de plantaardige sector en voornamelijk in Azië en Afrika. Er zijn nog efficiëntiewinsten te boeken bij het omzetten van granen in dierlijke producten, maar daar is de grens bijna bereikt. In het witboek Landbouwonderzoek werden een aantal ideeën voorgesteld over hoe landbouwonderzoek daarop kan inspelen.

Sommige geven aan dat de klimaatverandering een bedreiging zou kunnen vormen, wat ook zo is. Maar CO₂ in de lucht laat ook meer plantaardige productie toe. Klimaatverandering kan in bepaalde streken toch ook nog een verhoging van de productie met zich meebrengen.

II. BESPREKING

1. Schaalvergroting

De heer *Stefaan Sintobin* bevestigt de tendens naar schaalvergroting, zoals ook blijkt uit het voortgangsrapport van de Mestbank. De spreker vraagt of geconcludeerd kan worden dat op een termijn van tien jaar de typische Vlaamse familiale landbouwbedrijven zullen verdwijnen. De fractie van de heer Sintobin is steeds voorstander geweest van het in stand houden van de typische familiale landbouwbedrijven. Kan men aantonen dat dit voor de toekomst geen efficiënte investering meer is?

Ook mevrouw *Els Robeyns* spreekt haar bezorgdheid uit voor het voortbestaan van de kleine, familiale landbouwbedrijven.

De heer *Dirk Van Gijseghe* stelt dat de schaalvergroting voortgaat. De echte familiale bedrijven, waar man en vrouw samen de koeien melken, zullen langzaamaan verdwijnen. We gaan naar bedrijven met een familiaal karakter, waarbij de verantwoordelijkheid nog bij een landbouwer ligt, maar die geholpen wordt door familieleden of externe arbeidskrachten. In de tuinbouwsector zijn er al geen familiale landbouwbedrijven meer, daar zijn externe arbeidskrachten nodig om een bedrijf te runnen.

Waar vroeger een familiaal landbouwbedrijf met 200 zeugen nog doenbaar was, zien we nu dat een bedrijf met meer dan 1000 zeugen niet meer haalbaar is voor een familie. Daar zijn externe arbeidskrachten voor nodig.

We willen dat bedrijven ook langer blijven bestaan, ook als de landbouwer overlijdt, dus wordt meer gekeken naar vennootschappen.

2. Verbreding landbouw

Veel landbouwbedrijven, vooral familiale, doen aan verbreding: hoevetoerisme en verkoop van hoeveproducten. De heer *Stefaan Sintobin* vraagt of er cijfers bestaan over de evolutie op dat vlak.

De heer *Dirk Van Gijseghe* licht toe dat er in 2007 ongeveer 4000 landbouwbedrijven aan verbreding deden. In 2008 waren dat al 4400 bedrijven. Meer bedrijven nemen verbredingsactiviteiten op, met het agrarisch natuurbeheer als meest voorkomende verbreding met ongeveer 2500 bedrijven. Ongeveer 1000 bedrijven doen aan thuisverkoop en zowat 400 bedrijven organiseren socio-toeristische activiteiten op landbouwbedrijven.

Mevrouw *Tine Eerlingen* vraagt welk aandeel van het landbouwinkomen uit alternatieve activiteiten komt. Er werd verwezen naar het agrarisch natuurbeheer. Bestaat daarvoor een afdoende vergoeding?

Agrarisch natuurbeheer wordt vanuit de overheid gestimuleerd via beheersovereenkomsten, licht de heer *Dirk Van Gijseghe* toe. De vergoeding die in het kader van beheersovereenkomsten wordt gegeven, is kostendekkend, soms iets meer. De boer verdient er niet aan, maar hij krijgt wel een juiste vergoeding voor het extra werk voor agrarisch natuurbeheer.

Voor toerisme en thuisverwerking en -verkoop wordt steun gegeven door het Vlaams Landbouwinvesteringsfonds (VLIF) voor de investeringen die landbouwers doen. Het aanbieden van producten of toeristische activiteiten zijn een marktgebeuren, waarvoor de landbouwer zelf de kosten moet dragen.

3. Cijfers Vlaamse landbouw

De heer *Stefaan Sintobin* vraagt of de vermelde cijfers betrekking hebben op België of Vlaanderen.

De heer *Dirk Van Gijseghem* verduidelijkt dat alle gepresenteerde cijfers Vlaamse cijfers zijn, met uitzondering van de cijfers over de agrohandel, wat Belgische cijfers zijn. De voorbije jaren is geprobeerd om de cijfers over de agrohandel naar Vlaanderen te vertalen, maar door de intra-Belgische handel tussen Vlaanderen en Wallonië is dat een heel moeilijke opgave. We mogen veronderstellen dat 70 tot 75 percent van de Belgische agrohandel van Vlaanderen afkomstig is.

4. Biobrandstof

De heer *Karlos Callens* pleit ervoor om van biobrandstoffen een instrument te maken om de landbouwprijzen te beïnvloeden. Op federaal niveau zou aangedrongen moeten worden om het aandeel van biobrandstoffen te verhogen bij lage prijzen en te verlagen bij hoge prijzen. Zo kan invloed uitgeoefend worden op de prijzen. Zou het telen van gewassen voor biobrandstoffen een onmiddellijke invloed kunnen hebben op de Vlaamse prijzen voor deze producten?

Biobrandstoffen hebben zeker invloed op de graanprijzen, licht de heer *Dirk Van Gijseghem* toe. Die graanprijzen worden natuurlijk op Europees niveau bepaald. Als er op Europees niveau meer graan gebruikt wordt voor biobrandstofproductie, zal dat ook een invloed hebben op de Vlaamse prijzen. Vlaamse prijzen bestaan in feite bijna niet meer. Zeker voor granen, maar ook voor varkensvlees, zijn we afhankelijk van prijzen die op de wereldmarkt worden bepaald en doorvertaald worden naar de Vlaamse markt.

5. Economische toestand en opleiding

De heer *Jos De Meyer* verwijst naar een studiedag, waar de heer Bergen van het Departement Landbouw en Visserij sprak over de economische toestand in de land- en tuinbouwsector. Een op drie landbouwgezinnen heeft een inkomen nodig van buiten de sector. Als men de kapitaalintensiteit in de landbouw kent, maar toch een tweede inkomen nodig blijkt buiten de sector, zegt dat iets over de situatie. Sinds 1990 is de kloof tussen het Gewestelijk Vergelijkbaar Inkomen (GVI) en het inkomen in de landbouwsector steeds groter geworden. Deze elementen illustreren duidelijk de crisis die de sector meemaakt.

Tijdens de gedachtewisseling met Boeren op een Kruispunt kwamen als belangrijke oorzaken van de crisis duidelijk het opleidingsniveau van de land- en tuinbouwers en de prijsvorming naar boven. De voorzitter van Boeren op een Kruispunt opperde dat erover nagedacht moet worden om de toegang tot het beroep te reglementeren.

De heer De Meyer vraagt of de studiediensten kunnen bevestigen of het opleidingsniveau een belangrijke oorzaak is. Houdt het departement ook een pleidooi voor het regelen van de toegang tot het beroep of is het standpunt genuanceerder?

De heer *Dirk Van Gijseghem* stipt aan dat de helft van de landbouwers enkel secundair onderwijs heeft genoten. Er kan inzake de opleiding van de landbouwers zeker nog een en ander verbeteren. Het minimum minimum om een landbouwbedrijf goed te runnen, is toch een (extra) graduaatopleiding. Slechts 23 percent van de landbouwers heeft hoger onderwijs gevolgd, voor het opleidingsniveau van de landbouwers kunnen dus nog een aantal stappen worden gezet.

Landbouwers die VLIF-steun aanvragen als ze willen starten, moeten ook een B-cursus volgen. Dat is ook een soort aanvullende opleiding. Over de vraag of een aantal mini-

mumvoorwaarden gesteld moeten worden voor de toegang tot het beroep, moet het debat zeker eens gevoerd worden. Ook voor bakkers en kappers bijvoorbeeld zijn er een aantal minimumvoorwaarden. Als geen VLIF-steun wordt aangevraagd, kan iedereen landbouwer worden, zonder enige technische bagage.

Als we naar meer grootschalige landbouwbedrijven gaan, zou het debat over een soort minimumopleiding toch gevoerd kunnen worden.

6. Tewerkstelling land- en tuinbouwsector

De heer *Stefaan Sintobin* vraagt of er ook cijfers bestaan over het aantal buitenlanders dat in de sector is tewerkgesteld. Bijvoorbeeld voor champignonkwekerijen is er niet alleen concurrentie vanuit Groot-Brittannië en Polen, maar er komen ook heel wat Polen naar hier om in de champignonsector te werken.

De heer *Dirk Van Gijseghe*m vult aan dat er een studie uitgevoerd wordt door het Hoger Instituut voor de Arbeid van de K.U.Leuven (HIVA) over allochtonen in de Vlaamse land- en tuinbouw. Zeker in de tuinbouwstreken zijn buitenlanders echt noodzakelijk voor de oogst. Meestal gaat het om tewerkstelling op tijdelijke basis, bijvoorbeeld voor het plukseizoen.

De heer *Stefaan Sintobin* stipt aan dat men zeker in de champignonsector eigenlijk misbruik maakt van het statuut van seizoenarbeid om Polen aan te werven, zogenaamd omdat dat flexibeler is, maar in de eerste plaats omdat ze minder geld kosten. De verantwoordelijkheid ligt natuurlijk bij de federale overheid, maar bedrijfsleiders zetten Vlaamse arbeiders zomaar op straat en vervangen ze door Poolse seizoenarbeiders.

De heer *Karlos Callens* stelt dat de heer Sintobin het verkeerd voorheeft, want de loonwetgeving voor Polen en Vlamingen is dezelfde. Het minimumloon moet worden betaald.

De voorzitter,
Jos DE MEYER

De verslaggever,
Lydia PEETERS